

BAILES
DZILŪMA^{no}

—

Māra Svīre

821.174-31

Sv 620

VALSTS
KULTŪRKAPITĀLA FONDS

Grāmata izdota ar Valsts kultūrkapitāla fonda atbalstu

Vāka dizaina autore **Natālija Kugajevska**

Vākam izmantoti attēli [michaelmep/pixabay](https://www.pixabay.com),
[tolokonov/depositphotos.com](https://www.depositphotos.com)

Šis ir ar autortiesībām aizsargāts darbs. Darba reproducēšana vai jebkāda cita neatļauta izmantošana ir autortiesību pārkāpums. Par autortiesību pārkāpšanu ir paredzēta atbildība Krimināllikuma 148. pantā.

© Māra Svīre, 2020

© Literārā apdare, izdevums, mākslinieciskais noformējums,

Apgāds Zvaigzne ABC, 2020

ISBN 978-9934-0-8987-9

Saulesbrilles? Nevajag, atvērtām acīm nesauļosies. Šauro, piepūšamo matracīti? Nē, tad jāiet uz garāžu, pāri pagalmam, kur Niklāvs pļauj zālienu. Paņems pūkaino pledu, ko pasegt, lai redeles nespiež. Netaisās taču uz mūžīgu palikšanu, pagulēs stundu, ne ilgāk, citādi pārvērtīsies vārītā vēzī.

Mašīnas motors bezdievīgi plarkšķ, riebīga skaņa, toties burvīga ir nopļautās zāles smarža, kas vējo gaisā. Alīna prāto, ko vēl paņemt. Dīvānspilventiņu, iespīlētu oranžā atlasa drānā, kas noslēpj krustdūrienos izšūto puķu pušķi, Niklāva mammas rokdarbu, ko tā uzdāvināja, kad viņi sāka dzīvot šajā mājā. Iespiedusi segu un spilvenu padusē, Alīna ieiet virtuvē, kur uz galda stūra iepriekš nolikts kafijas termos un folijā ietīti četri melnās šokolādes gabaliņi. Vairāk ne, saulē salaidīsies, sakusīs. Tomēr kaut ko saldenu pie rūgtās kafijas gribēsies. Viņa ieslīdina šokolādi plānā halātiņa kabatā, paņem termosu un gar mājas galu iet uz Daugavu. Pa ceļam norauj dažas liepu lapas, ko uz deguna uzlikt. Gandrīz līdz zemei noslīgušajos zaros jau gaišzaļas ziedpumpuru bumbiņas. Nepaies pat nedēļa, un kādu rītu pēkšņi varēs dzirdēt, ka galotnēs dūc bites, tātad tur ziedi jau izplaukuši, un vēl pēc pāris dienām liepas sanēs visā augumā.

Diezin vai Niklāvs pamanīja, ka aizeju, Alīna nodomā. Droši vien. Agrāk būtu uzsaucis: “Alīn, uz kurieni?” Kaut skaidrs, ka uz Daugavu. Bet tāpat vien. Šorīt otrādi – ne vārda, pat ja redzēja. Dusmīgs. Nekas, lai piktojas. Pārāk bieži notiek pēc Niklāva prāta, šoreiz viņa nepieķapsies.

“Sams” guļ ūdenī, viegli šūpodamies kā seklumā iemaldījies. Pavelkot pie krasta iešņirkstas rupjie oļi. Viņa klusi iesmejas: gluži kā braukšanai padota kariete. Iemetusi priekšgalā spilvenu, iekāpj pati, ar vienu roku turēdamās pie borta, otrā sargājot termosu, jo laiva sazvārojas. Alīna iestiprina termosu stūrī starp redeļu grīdiņas galu un laivas brangu, tad divkārt saloka segu un izklāj, sabužina galvgali spilvenu, novelk vieglo halātiņu, apgulstas un aizver acis, ar baudu izstiepjoties visā garumā. Laivā tik patīkami sauļoties, labāk nekā jūrmalas smiltis, jo te var ļauties saulei bez civilizācijas lupatām un nenovēršamiem bālajiem ādas plankumiem pēc tam. Dārzā vai pļavā – viņa jau sen atklāja – visu laiku jādīdās, jāknosās, dažādus ložņājošus un lidojošus kukaiņus dzenājot. Te – miers un klusums šādā dienā, kad vēja nemaz, upe gluda un spoža, pretējā krasta krūmājs un koki atspoguļojas kā stiklā, tomēr laiva ritmiski ieklūskājas, neredzamās straumes cilāta. Niklāvs jau no sākta gala jūsmoja par atspulgiem ūdenī un brīnījās, kāpēc Alīna negrib tos gleznot. Kā viņš nesaprot, ka tādi skati der fotogrāfam, ne māksliniekam. Tiesa gan, Kalnroze, piemēram, bijis kā traks uz klusiem ūdeņiem, bet viņas krāsu rakstam tie neder.

Tā vienmēr... Kas Niklāvam patīk, viņai ne. Un otrādi. Dīvaini, ka abi nevis izšķīrās pēc pirmajiem brūtēšanās mēnešiem, bet apprecējās. Nu jau gandrīz desmit gadu... Varētu pat saukt par laimīgiem. Laimīgi? Tiesām? Ja draugi, radi nedzird par sānsoļiem, skandāliem, zaudējumiem, tad ieceļ laimīgo kārtā un pat apskauž. Labāk lai skauž nekā žēlo! Žēlošana ir pazemojoša, jo nenāk no sirds. Drīzāk sīks prieciņš: ak, šiem arī nemaz tik labi neklājas! Lai necer!

Viņa nav kā tie, kas paši izklāj laulības gultas palagus pagalmā uz šņores citu redzēšanai. Labāk, lai apskauž. Viņi gandrīz, gandrīz to pelnījuši, jo nekad nav bijis tādu vētru, ka vai jāšķiras. Un tomēr... tomēr... Ja nebūtu pārcēlušies no Rīgas uz šejieni... Ja... ja...ja... Iepriekš patiešām dzīvoja laimīgi? Tad jau cilvēki nejautā, neanalizē. Bet, kad paši sāk jaukties savā liktenī un neļauj, lai tas lemj, tad... Ja Niklāvs nebūtu kā sadedzis: māte palikusi viena, māja liela, pašā Daugavas krastā, Alīnai ainava aiz katra loga, varēs gleznot, pat ārā neejot. Un, galvenais, pašam būs sava darbnīca. Tikai jāiztīra no klēts drazas, ko tēvs uzskatīja par mantu, jāieliek *Jotul* krāsniņa siltumam ziemā un jumta logi gaismai. Alīnai vajadzēja sacīt nē, tomēr pateica jā. Niklāva dēļ. Skaistie skati varēja būt vai nebūt, viņa nav ainaviste. Tomēr nevar noliegt, ka ār pasaule kaut ko paņemamu piemet, krāsu un ēnu spēles dod noskaņu, idejas. Kā pašlaik, kad caur acu plakstiem spilgtajā gaismā mutuļo karsti dzeltenī, sulīgi oranži un koši sārti toņi. Varētu uzgleznot tādu kā... lavas straumi. Vai neko, vienkārši paspēlēt ar krāsām. Gar malām pelēko – telpiskumam. Uzjautrinoši, kad citi minēs un prātos, kas tas ir.

Kāda jautrība? Šajā mājā – nekādas. Alīna nopūšas, savelk lūpu kaktiņu greizā smīnā. “Dariet pa savam prātam. Es jau neko...” – vīramāte atkārtoja kā buramvārdus. Varbūt viņa tiešām centās dot dēlam un vedeklai pilnu vaļu vai arī tikai sacīja, jo tā domāt nedomāja, Alīna drīz vien nojauta. Turpretim Niklāvs noticēja, it kā savu māti nepazītu. Un kas notika? Nevar teikt, ka viņš vainīgs, tomēr... Kaut nu jau... Vairāki gadi pagājuši, bet tās ābeles celms katreiz uzdzen šermuļus, kad garām jāiet. Nē,

nē, nedomāt, nedomāt, ļauties saulei un tik tikko jūtamai dvesmai, kas uzvējo no ūdens klajuma. Cik īsti plata Dau-gava šeit, Pļaviņu ūdenskrātuvē? Laikam ap astoņsimt metru, precīzi Alīna neatceras, nav arī svarīgi. Kad vējš ieskrienas, tad rauj kā pār jūru, vienīgi pakrastes koki paglābj, lai māja nekrakšķētu visos stūros. Toties bula laikā, kad draudzenes zvana no Rīgas un jautā, vai karstums nevelk dvēseli laukā, Alīna var attraukt, ka no Dau-gavas vienmēr nāk kāda vēsmiņa. Arī tagad.

Kafiju? Nē, vēl jāpasauļo priekšpuse, kafiju dzers, pirms pagriezīs saulei muguru. Bālo pēcpusi, Alīna pavīpsnā, pār muguru arī gaiša svītra no krūštura. Pēc pusstundas. Ai, nepaņēma telefonu! Nekas, gan jau manīs. Jāpaguļ aizvērtām acīm, jāatslābina ķermeņis. Rokas, kājas kā bez spēka, galva tukša. Vai tā būtu meditēšana? Vai bezdomu apmieris, kas “Zilajā putnā” nosaukts par trulo? Meterlinks laikam domājīs citādi – apmieru ar dzīvi, rāmu un klusu, bez vēlēm un nepacietīgas steigas tās piepildīt. Lai nu kā, viņa tam ļausies. Pusstundu un vēl otru, kamēr saule nav aizgājuši aiz kokiem.

Vienmuļie ūdens plakšķi, gandrīz nemanāmā laivas šūpošanās... Ir silti un labi. Saule glāsta... Glāsti, jā... glāsti... ietin, ieaijā, ieveļ mikstā, saldā mākonī...

Alīna satrūkstas. Viņa ir gulējusi! Cik ilgi? Šausmas! Nu būs apdegusi, āda sloksnēm lobīsies. Pieceļoties sēdus, apstulbst. Laiva gandrīz upes vidū! Līdz krastam – ārprāts, cik tālu, un otrs krasts nav tuvāk. Airi, ak, ja būtu airi! Vienīgi šņore velkas nopakaļ samirkusi un šļaugana. Kā tā varēja atraisīties? Pat lielos viļņos nekad. Niklāvs laivu vienmēr piesēja, kā nākas.

Kājās traucoties, laiva sašūpojas, Alīna teju zaudē līdzsvaru. Velns! Vēl tik trūka, lai pārveltos pār bortu! Steigšus pieliecas, ar plaukstām atspiežas pret laivas priekšgalu. Kad nomierinās, viņa piesardzīgi iztaisnojas, sataisa rokas kā ruporu pie mutes un kliegz, cik spēka: “Nī-klā-ā-v!” Vēl un vēlreiz. Viņš dzirdēs, skries, ieraudzīs, metīsies peldus, izvilks malā! “Nī-ī-klā-ā-v!” Vēl un vēl. Kakls aizkrīt. Alīna nokremšļojas, kliegz atkal. Vairs tikai “Ā-ā-ā-v!” Neskan. Atskrūvējusi termosu, drebošām rokām ielej vāciņā kafiju, liek pie lūpām. Ai, vēl karsta! Iedzer pāris malku, auro no jauna: “Pa-lī-ī-gāl” Atskatās: saprotams, Niklāvs nedzird. Varbūt joprojām pļauj. Nu nē, būs iegājis mājā. Liekas, straumes nav, tomēr laiva aiznesta krietnu gabalu no lielā bērza, kas krastmalā pie mājas! Būtu kaimiņi, ko sasaukt! Bet nav! Gar visu piekrasti kilometriem tālu nav nevienas citas mājas tik tuvu pie krasta. Ar to viņi lepojās. Te nu bija...

Ko iesākt, ko darīt? Lēkt ūdenī? Mierīgais līmenis it kā ar putekļu plēvi pārvilcies, turpat netālu peld tukša kolas pudele. Štrunts par netīrību, ko sarītos, ja tikai spētu līdz krastam aizpeldēt, bet veltas cerības, viņa nevar, tas ir skaidrāks par dienu. Un dziļums! Bailēs momentā aizies pa burbuli. Bez panikas, bez panikas, viņa skaita kā lūgšanu. Apsēžas uz segas, pievelk kājas, atspiež zodu pret ceļgaliem, saņem rokas ap tiem, saspiež, lai nedreb. Mierīgi! Ko mierīgi? Kas mierīgi? Kam viņa cenšas iestāstīt?! Nē, tomēr... Tā ir tikai upe, nav nekāds okeāns. Ja ne tuvākajā, tad nākamajā līkumā iznesīs malā, vismaz piedzīs pie krasta, kur iespējams izkāpt.

Vai tālumā neskan motora troksnis? Jā! Jā! Tuvojas! Tik riebīgi rēc vienīgi ūdensmoči, motorlaivai cits tonis. Kā

derētu spinningotāja laiva ar rāmo pukšķinātāju! Makšķer-
nieks dzirdētu, kaut ziņkārības dēļ piebrauktu paskatīties,
kāpēc tas sievišķis auro. Paņemtu aiz auklas un aizvestu
drošībā. Ūdens motocikli tuvojas trakā ātrumā, Alīna steig-
šus pielec kājās, kliegt nav jēgas, nedzirdēs, bet redzēs
taču, ka viņa izmisīgi plivinās ar rokām. Nekā! Aizlaiž
garām, saceltie sānviļņi bīstami sašūpo laivu. Niklāvs tādās
reizēs pagrieza ar purnu pret tiem, bet ja nav airu... Alīna
atkrīt uz segas, ļaujās, lai šūpo. Ja ies riņķī, lai iet. Kaut
gribas: cerības aizjoņoja kā vēja plēstas. Nē tomēr. Tālāk
par Pļaviņām motociklisti netrieksies, ir jau redzēts, ka aiz-
šaujas uz vienu pusi un drīz vien drāžas atpakaļ. Ja viņa
joprojām plātīsies, tie piebremzēs, piebrauks... Šajā mirklī
Alīna aptver, ka joprojām ir pilnīgi kaila! Vai viņi pamanīja?
Varbūt savā ātruma priekā neredzēja. Ja nu redzēja un
nosmējās – re, dullā! – tad arī atpakaļceļā tuvumā nenāks.

Un nenāk, kaut tagad laivā stāv un plātās sieviete raibā
halātiņā, protams, mazāk interesanta par pliko. Alīnai
rūgtums sakāpj mutē un nav nekā dzēšams. Viss rūgts:
gan kafija, gan šokolādes gabaliņi, kurus apēda, un stulbā
situācija piedevām. Situācija, jā! Kā tas varēja gadīties? Kā
laiva tika vaļā? Niklāvam stipras rokas, viņš auklu savelk,
kā pats saka, jūrnieku mezglā, lai šādiem tādiem garna-
džiem nebūtu viegli atraisīt. Un airus paņem līdzī augšā,
noliek saimniecības ēkā. Laiva caurām vasarām droši šūpo-
jusies savā vietā. Nē, pati no sevis šņore neatraisījās. Kāds
garāmgājējs ieraudzīja, kā viņa tur kaila gul, un gribēja
izjokot? Kur tas gadītos? Nav takas gar Daugavu, vienīgi no
mājas un pa kāpnēm lejā. Nekādu ekskursantu, un labi, ka
sveši apkārt neblandās. Tuvu kaimiņū nav, ar tālīnākiem,

varēja nojaust, Niklāva vecāki nebija sadraudzējušies, un viņiem, jaunajiem, arī ne prātā nenāca, kad sāka te dzīvot. Abi teica, ka pietiek vienam ar otru, lai gan īsta patiesība tā vairs nebija. Kopš Niklāvs nozāgēja vecās ābeles. Vēl vairāk, kad paņēma kredītu... Pēc vakardienas strīda viņa pirmoreiz saklāja sev guļvietu blakusistabā. Būtu pareizi darījusi, ja aizbrauktu uz Medību pili, naktī tur klusums, celtnieki sāktu klaudzināt tikai no rīta, un galu galā tas nemaz nav tik neciešami. Pati par daudz cimperlīga!

Niklāvs! Tas ir Niklāvs! Redzēja viņu aizejam uz laivu, kaut izlikās, ka neskatās, tomēr redzēja. Zināja, ka, laivā sauļojoties, sievai gadās iemigt. Pati bija izčivinājusi. Un viņš nāca, klusām piezagās... Ja Alīna būtu nomodā un pamanītu, Niklāvs gādīgi apjautātos, vai nav gana sauļoties, un brīdinātu, lai neapsvīlinās, bet, ieraudzījis aizmiģu, veikli atraisīja šņori un palaida... Kā puķīti pa dambi! Lai atriebtos par vakardienu, nobaidītu, kas – jāatzīst – spoži izdevies. Un pēc tam augstsirdīgi izglābtu, pārliecināts, ka Alīna pateicībā izkusīs. Atvedīs mazo plastikāta laiviņu līdz upītes ietekai, piepumpēs, iebrauks Daugavā, pieairēsies, saķers ūdenī izmirkušo auklu un aizvilks krastā. Palīdzēs izkāpt, mierinādams apskaus, skūpstīs, un viņa – beidzot drošībā – kļūs vāja, apraudāsies un vēlāk būs gatava izpildīt visu, ko viņš prasa. Ciniķis! Kāda šausmīga cietsirdība! Nolemt Alīnu nāves bailēm! Vai pats to maz saprot? Vai tiešām aukstasinīgi izplānoja, lai pēc tam mierīgi sacītu, ka nevajag būt histēriķei, viņš tikai pajokojis, jo tik klusā Daugavā kā šodien ir drošāk nekā automašīnā uz šosejas. Kā vienmēr attaisnojums pa rokai. Lūpās pārākuma smīniņš... Un Alīnai vairs nebūs ko sacīt. Viņš

to uzskatīs par padošanos. Alīna satausta halātiņa kabatā mutautu, tūlīt vajadzēs, asaras jau grauž plakstus. NĒ! NĒ! Nebūs aizkustinājuma un pateicības asaru! Tās ir bezpalīdzības, šobrīd bezpalīdzības asaras, cerību arī, bet, kad izkāps un iekritīs Niklāva rokās... Nē, lai necer, ka izkusīs kā šokolāde siltos pirkstos!

Pēc brīža – kāda laime: pati tiks krastā! Tālu pār ūdeni nolikušās liepas zars pavisam tuvu! Stiepies, Alīna, stiepies, tūlīt, tūlīt aizsniegsi! Roka sagrābj zara galotni, mīkstās lapas nobrūk un paliek plaukstā, glumenaiss šīgada dzinums izšļūk, nošūpojas un vairs nav sasniedzams ne šis, ne cits. Līkā liepa jau aiz muguras. Varbūt te nav visai dziļš, Alīna spriež, iespējams, varētu nostāties kājās. Diezin vai, šis ir stāvais krasts, dziļums jau pēc pāris soļiem. Būtu, ar ko pamērīt. Ja būtu! Mesties pār bortu? To gabaliņu līdz krastam tiktu, ja nesarītos ūdeni. Par spīti! Kaut Niklāvs apsmej, ka viņa peldot kā vista. Izpeldēs, vienalga, vista vai ne vista! Alīna nosviež halātiņu, saminstinās. Zina, ka pār malu lēkt nedrīkst, laiva var apgāzties, uzvelsies pašai virsū un nospiežīs zem ūdens. Jālec no gala, tomēr... Tur lejā... ne visai... vai dziļums, melns un draudīgs? Noteikti ūdens tiks degunā, rīklē, pietrūks elpas... Niklāvs par viņas bailēm no dziļuma smejas. Kas gribot slikt, tam nevajagot pat trīs metru. Bet tā nav taisnība! Drošībai jābūt, un vislabāk, ja ikvienā brīdī var nostāties uz kājām. “Ne dziļāk par ceļgaliem!” mamma vienmēr piekodināja, kad Alīna ar māsu un draudzenēm gāja uz ezeru. Īsti klausīt negribējās, viņas brīda tālāk tāpat kā citas meitenes, lai tās nezobotos. Dažas prata peldēt un jutās droši pat dziļumā, bet, kas vēl tikai mācījās, pagriezās pret krastu un tad laidās slīpi. Arī Alīna un māsa, izmisīgi

kūlājot mammas biedinājumu stindzinātās rokas un kājas. Peldēt iemācījās, bet tā arī nekad nespēja pārvarēt bailes. Tikko galva zemāk, pamanās ieraut ūdeni neriklē.

Prātošanai vairs nav jēgas, straume laivu aiznesusi prom no krasta. Jāgaida, kad atkal radīsies izdevība. Varbūt pat labāka? Jābūt! Un upīte arī nav tālu, tur gaidīs Niklāvs. Kaut tikai nenokavētu, nenočammātos, kā bieži gadās. Pats, protams, neatzīst, sauc to par pamatīgumu, turpretim Alīnu šī tūlāšanās tracina. Nonesis no kūtsaugšas laiviņu, Niklāvs nebūtu Niklāvs, ja neietu uz māju pēc slapjas lupatas un pēc tam rūpīgi nenošlaucītu gadiem krājušos putekļus. Ne vien plašiem vēzieniem virsu un apakšu, nē, viņš izurbinās katru gropīti, lai, pasarg' Dievs, ar kaut kādiem nobirumiem nepiecūkotu auto bagāžnieku, kuru ik pēc dažām dienām izbada ar putekļu sūcēju. Un neprātīgi netrauksies pa bedraino lielceļu, jo neies taču tīšuprāt lauzt mašīnu. Cerams, skatās pulkstenī, rēķinādams, kur laiva varētu atrasties. Zina taču, ka upītes ieteka ir gandrīz vienīgā vieta, lai ielaistu laiviņu un izbrauktu Daugavā, visur citur vai nu mežonīgi aizaugusi pakraste, vai stāvkrasts. Nenokavē, Niklāv! Nenokavē! Bet ja nemaz nav pamanījis? Nē, redzēja, ka aiziet uz Daugavu. Vai neapjēdz, ka tik ilgi nevar sauloties? Tīšuprāt! Beidz spītēties, Nik! Lūdzu, lūdzu, nokāp lejā pie upes, paskaties!

Pār augumu pārskrien trīsas. Mākonis saulei aizgājis priekšā. Alīna uzgērbj halātiņu, apsēžas laivas dziļumā uz segas, vienu stūri apmet pleciem un skatās debesīs, kur saule, slīdot caur mākoni, brīžam parādās bāla kā mēness, brīžam pazūd pelēcīgi baltajos kuplumos pavisam, tad izdur tiem cauri spožu staru, paziņojot par drīzu atgriešanos visā

spožumā. Lai gan patiesībā ir otrādi: mākonis slīd gar sauli. Un nav arī tā, tikai izskatās. Kā vienmēr. Nekas patiesībā nav tā, kā izskatās. Redzes māns. Saskatām, ko vēlamies, un tad nāk vilšanās. Bet papriekš ilūziju mātīgās buras.